

Çocuklar dili ailelerinden öğrenirler

Çocukların diğer çocuklarla oyun oynarken dili kullanmaları veya yetişkinlerin hedeflenen dili kullanmayı çabalamaları yaratıcı ve doğru bir adımdır; çünkü dil öğrenimi otomatik olarak gelişen bir süreçtir. Çocuklar ana dillerini ancak yetişkinlerden öğrenirler. Çocuklar yetişkinlerin konuşmalarını duyarak dili kendileri öğrenirler, burada dil ile kastedilen, her ailenin konuştuğu kendine has dili karakterize eden kelimeler hem de ifadelerdir. Bunun yanı sıra çocuklar kendi aralarında olaylar ve hayattaki tecrübeleri hakkında konuşurken dilin nasıl kullanılacağını öğrenirler. Bu yüzden her yetişkinin birer dilbilimsel rol model olduğu konusunda bilinçli olması önemlidir ve aileler çocuklarının dil gelişimi konusunda önemli bir konuma sahiptirler.

Ebeveynler dilbilimsel rol modelleridir

Çocuklar dili, ebeveynlerinin konuşma şeklini taklit ederek öğrenirler. Küçük çocuklar, yetişkinlerin kelimelerini ve ifadelerini taklit etme ihtiyacı duyarlar ve böylece vücut dili, jest ve mimikler aracılığıyla yetişkinlerin dili destekleme şeklini öğrenirler, biraz daha büyükler ise kelime dağarcığını, dilin gramer yapısını ve kullanımını geliştirmek için yardıma ihtiyaç duyarlar. Çocukların özellikle aynı kelimelerin farklı anlamlara gelebileceğini (göz, vücutta bir organ ya da çekmecenin gözü vb. gibi), eş anlamlı kelimeleri (bir "yatak" aynı zamanda döşek, ranza, karyola vb. olarak adlandırılabilir) bilmeleri, ironiyi ve mizahı hem anlamayı hem de kullanmayı öğrenmeleri gerekir.

Sizler aile olarak çocuğunuz için önemli bir model oluşturmaktasınız, çünkü gün içerisinde çocuğunuzla en çok vakit geçiren kişiler sizlersiniz ve aynı zamanda toplumda çocuğun duygusal bir başa sahip olduğu kişi yine sizlersiniz. Çocuğunuzla her gün çok farklı durumlarda konuşma imkanına sahipsiniz. Örnek olarak, sabah rutinleri, çocuğunuzun uyanması, yemek yemesi, giyinmesi vb. olaylar esnasında. Rutin durumlar, rutin ile ilişkilendirilen belirli eşyalara isim verilmesine olanak sağlar. Neden erken kalkılması gerektiği, çocuğunuzun nasıl uyuduğu, rüyasında ne gördüğü, hangi kıyafetlerin günlük etkinliklere ve hava durumuna uygun olduğu gibi konularda çocuğunuzla konuşabilirsiniz. Giyinme işlemi, tüm kıyafetlerin isimlerini tekrarlamak ve çimimizdeki ve üstümüzdeki kıyafetler (kıyafetler iç çamaşırı olabilir, üstümüzdeki pijama, çorap ve pantolon vb. olabilir) vücudumuz, renkler ve yönler hakkında konuşmak için altın bir fırsattır. Konuşmaya çocuğun aktif olarak katıldığının bilincinde olmanız önemlidir, çocukla konuşmanız önemlidir ve konuşan sadece çocuk olmamalıdır. Konuşma, çocuğun kelime bilgisini geliştirmesi ve çocuğun dil ile sosyal deneyimler oluşturması açısından çok önemlidir.

Çocuğunuzla konuşmanın zor olduğunu düşünüyorsanız, çocuğun dilsel beceriler elde etme ve yeteneklerini geliştirmesini sağlayacak iletişimsel durumları ve deneyimleri nasıl sağlayacağınızı, güçlü bir dilsel model gibi nasıl hareket edeceğiniz hakkında çocuğunuzun anaokulundaki öğretmenleri ile konuşmanız çok iyi bir fikir olabilir.

Bu görüşmeler, dilsel iletişim kurmak istemeyen çocukları kazanmak için çok önemlidir ve bu çocuklar uzun bir süre kendi ilgi alanları içerisinde kalabilirler. Bu çocuklar, özellikle iletişimi engelleyici faktörlere karşı savunmasız olabilirler, örneğin onlar kendi seslerini duyuramazlar. Bu durumda hem aile hem de öğretmenler önemli bir göreve sahiptir.

Çocuklar ve ebeveynleri arasındaki konuşmalar

İlk olarak çocuğun konuşmada aktif olması önemli bir başlangıç noktasıdır. Yani bu da çocuğunuzu hem günlük konuşmalara teşvik edecek hem de meydan okuyan bir hale getirecektir. Bu daha çok dinleme ile yapılır ve bu şekilde çocuğun kalbinden geçenler anlaşılır ve çocuğun anlattıklarına ilgi gösterilerek ve sorular sorularak çocuğun konuşması desteklenir.

Çocuğunuz ile birlikte yararlanabileceğiniz birçok destekleyici dil stratejisi vardır.

1. Açılış sorusu sorun

Evet ve hayır ile cevaplanamayan sorular sorun. Açılış soruları daha çok kim, ne ve nerede soruları ile başlar.

Örneğin, "Sence uğur böceği nasıl uçuyor?"

"Søren ile siz banyodayken en eğlenceli şey neydi?"

2. Çocuğun ilgi alanlarını takip edin

Eğer çocuk, örneğin prenseslere, örümcek adama, traktörlere ya da uğur böceğine ilgi duyuyorsa, meşgul olsanız bile, bunun hakkında konuşmak isteyin. Çocuğun ilgi alanlarını takip ederek, konuşmadaki içeriği yavaş yavaş geliştirebilirsiniz, böylece yeni kelimeler ve yeni bir bakış açısı ortaya çıkar. Somut bir şeyden daha soyut bir şeye geçiş yaparsanız, çocuğun kelime bilgisi ve tecrübesi ve kategorize etme kabiliyeti gelişmiş olur.

3. Çocuğun cevap vermesini bekleyin

Çocuğa cevaplama için zaman verin! Çocuğun doğru kelimeyi bulmak için, cevap verebilmesi için ya da belki de soruyu tam olarak anlayabilmesi için zamana ihtiyacı olabilir. Eğer çocuğa zaman tanıyıp cevap vermesini beklerseniz, çocuk kelimeleri kullanıp cümle kurabilecektir, bu çocuğun dilsel zorlukların üstesinden gelebileceğine inanmasını sağlayan bir öğrenme sürecidir.

4. Çocuğun söylediklerini yorumlayın ve geliştirin

Çocuğun söylediklerini geliştirin. Çocuğa doğru kelimeleri ve ifadeleri bulmasında yardım etmeniz gerekebilir, bu sayede çocuk kendisini daha akıcı bir şekilde ifade edebilir.

Örneğin: 3 yaşında bir çocuk "Orada, buzdolabında asılı duran şey?"

Yetişkin: "Bir dolap mı demek istiyorsun?"

Çocuk: "Hayır, kâğıtların asılı olduğu yer."

Yetişkin: 'Ah, bir çeşit duyuru panosu – senin güzel çizimlerin buzdolabının yanındaki duyuru panosunda asılı.'

5. Çocuğa sözle ifade etmesinde yardımcı olun

Aynı kelimeleri birkaç kez tekrarlayın ve farklı şekillerde kullanın, böylece çocuk kelimenin farklı anlamlarını ve kullanımını öğrenebilir. Çocuğa yeni kelimeler öğretmeniz, çocuğun yakınındaki kavramları ve şeyleri isimlendirmenizle sağlanabilir ve bu sayede çocuk yavaş yavaş bu kelimeleri ve kavramları kendi diline dâhil edecektir.

Örneğin beklenmedik bir yerde küçük bir ayıcık saklayabilir ve ayıcığın nerede olduğunu anlatmak için sırayla çocuğun sorularını yanıtlayabilirsiniz. Örneğin ayıcık koridorda, banyoda, mutfakta üçüncü çekmece gibi talimatlar kullanabilirsiniz. Daha sonra çocuk ayıcığı saklar ve yetişkinin onu nasıl bulacağını anlatır.

6. Çocuğun henüz bilmediği kelimeleri açıklayın

Her çocuk yeni kelimelerin ve ifadelerin açıklanmasına ihtiyaç duyar. Çocuk kelimelerin tek tek açıklanmasına ihtiyaç duyar ve bu çocuk için akla uygun olmalıdır. Çocukla kutu, pencere pervazı, kapalı park yeri gibi kelimeleri tane tane söyleyerek konuşun, böylece çocuğun kelimenin anlamını anlayıp anlamadığını ve kelimeyi öğrenip öğrenmediğini fark edebilirsiniz.

Aşağıdaki açıklama çocuklara kelimeleri açıklamanın özellikle etkili olduğunu göstermektedir:

- Benzer anlamları taşıyan farklı bir kelime kullanın
- Sözcüğün ne anlama geldiğini göstermek için hareketler yapın ve sesleri kullanın
- Kelimeyi başka bir çerçevede kullanın
- Söz konusu kelimeye karşılık gelen çizimler kullanın
- Somut materyaller kullanın, böylece çocuk kelimeyi görsel olarak algılayacaktır

7. Çocuğun bildiği bir şey ile ilişkilendirin:

Çocuğun konuşmadaki kişisel deneyimlerini çekici hale getirin. Çocuğun zaten işlevini ve ismini bildiği objelerle şekiller, renkler ve sayıları birleştirerek bundan yararlanabilirsiniz.

Örneğin: "Otobüse bindiğimizde yüksek bir kulenin önünden geçmiştik, hatırlıyor musun?"

"O gün panayıır yerindeydik, sen atlıkarıncaya binmeyi denedin ve sonra karnın gıdıklanmıştı..."

8. Çocuğın sahip olduğu dilsel becerilerden yararlanın:

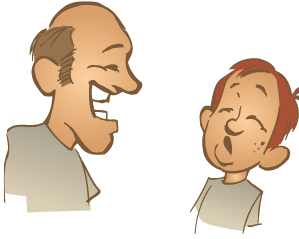
Çocuğunuzu kendi deneyimlerini ve dil bilgisini kullanacağı küçük hikâyeler anlatması için destekleyin. Bu çocuğın kendisi hakkında bir hikâye olabilir, iyi masallar olabilir ya da dansçı kızlar ve korsanlar hakkında hayal ürünü hikâyeler de olabilir. Çocuğu dinlerken anlattığı hikâyelerden zevk alın ve hikâye hakkında merak ettiğınızı gösteren sorular sorun.

9. Çocuğın yanlışlarını doğrudan düzeltmeyin

Çocuğın söylediğı cümleleri doğru bir şekilde tekrar ettirebilirsiniz ve 4. bölümde anlatılanlara göre muhtemelen çocuğın cümlelerini uzatmasını sağlayabilirsiniz. Çocuk uzun sözcüklerle ilgilendiğı zaman, onu tamamen destekleyin, böylece çocuğın ifadeyi doğru biçimde tekrar etmesini sağlar ve ifadelerini basitleştirmesini engellemiş olursunuz.

10. Mümkün olduğunca dil ile oynayın

Dil ile her zaman oynayın, böylece yeni kelimeleri ve ifadeleri öğrenmek daha eğlenceli olur. Çocuk kısa zamanda yeni olanaklar keşfeder ve şaşırtıcı bir şekilde kullanılan dile meydan okur. Örneğın, çocuk bakımı hakkında bir hikâye okuyun, fakat karakterleri değıştirin, onlara farklı isimler verin ya da olayı değıştirin, böylece çocuk eğlenir ve merak eder, ama bu duruma karşı çıkar ve hatalarınızı düzeltir.

Günlük hayat hakkındaki konuşmalar

Çocuğunuzla onun gün içinde anaokulunda neler yaptığını, öğretmenlerin işlenen konular hakkında iyi bilgiler verip vermediklerini ve gün içinde kesin olarak neler yaşadığını sormanız onunla konuşma şansı kazanmanızı sağlar.

Bazı kurumlar, çocukların gün içerisinde gerçekleştirdikleri etkinliklerin fotoğraflarını çekerek düzenli bir bilgi olarak bunları velilere aktarırlar. Fotoğraf aileye ve çocuğa aynı anda verilir ve böylece çocuk neyi kendisinin yaptığını anlatabilir. Fotoğraflar daha sonra yapılan etkinliklere tekrar geri dönme ve çocuğa belirli sorular sorma şansı verir. Çocuğunuza 'Ben senin bir şerit yaptığını görmüştüm, nasıl yapmıştın onu?' 'Ne yapıyordunuz?' vb. gibi sorular sorabilirsiniz.

Çocuğın özel ihtiyaçlarına ve niteliklerine göre, eğitimcilerle birlikte nasıl iyi bir dil destekleme çevresi oluşturabileceğimize dair günlük bakım merkezi ile görüşün.

Dil değerlendirilmesi

İletişimde dilde değerlendirme yapmak doğal bir gerekliliktir, değerlendirme iletişim öncesinde ve sonrasında yapılır. Öğretmenler çocuğun dil değerlendirilmesi için uygun olduğunu düşünüyorlarsa, çocuğunuzun dil değerlendirmesine izin vermekle yükümlüsünüz. Dil değerlendirmesinden alacağınız sonuç doğrultusunda eğitimcilerle birlikte çocuğunuzun dil gelişimine nasıl en iyi şekilde destek sağlayacağınızı öğrenebilirsiniz. Evde çocuğunuza uygun temalarda kitaplar okumanız geçici bir süre anaokulu ile işbirliği yapmanız ya da yukarıda belirtilen dil stratejilerini destekleme üzerine yoğunlaşmanız gerekebilir. Çocuğunuzun yararlanması için anaokulundaki etkinliklerde kullanılan kelimelerden seçilmiş bir liste oluşturulması mümkündür.

Diyalog okuma

Çocuğunuzun dilini desteklemek için sesli okuma yöntemi olan ve çocuğu kitabın içeriği ve yapısı hakkında etkin hale getiren 'Diyalog okuma' farklı bir etkinlik türüdür. Diyalog okuma sayesinde çocuğun dil seviyesine ve ilgi alanına uyum sağlayabilirsiniz. Bu çalışma çocuğun dil sorunları için önemli bir anlam taşımaktadır.

Diyalog okuma ve yüksek sesli okuma nasıl yapılır

Okumadan önce

- Kitabı çocuğunuzla birlikte okumadan önce kendiniz okuyun ve sorulacak sorular ve konuşulacak konu hakkında bilgi edinin, sonra birlikte okuyun.
- Okumayı güvenli ve özel bir okuma haline getirin.
- Çocuğunuza kitabı tanıtır: ön ve arka sayfalarını gösterin, kitabı kimin yazdığını ve imzaladığını söyleyin.
- Kitabın dış görünüşü hakkında çocuğa sorular sorun.
- Tarihte önemi olan bir nesneyi çocuğunuza göstererek tanıtır.

Okuma sırasında

- Çocuğunuzu dinleyin ve sorularına açık olun. Çocuğunuz soru sorduğu zaman, durun ve ona cevap verin.
- Çocuğunuzun merakını canlı tutun, dikkatli olun, çocuğunuzun ilgi alanları üzerine sorular sorun ve çocuğunuzun cevabını bekleyin. Cevabı dinleyin ve konuşmaya mümkün olduğu kadar onu dâhil edin.
- Çocuğunuzu bir hikâyeci gibi meşgul edin.
- Tekrar okurken: hikâyede geçenleri tekrar nasıl hatırlayabileceği konusunda çocuğu teşvik edin, örneğin fotoğraflardan faydalanın. Eğer çocuk kelimeleri ve ifadeleri hatırlayamazsa, hikâyeyi anlatmasına yardım edin. Çocuğun bilmediği kelimeleri açıklayın ve çocuğunuzun bilgilerine yeni bilgiler eklemenin tadını çıkarın.

Okuma sonrasında

- Kitap bittikten sonra bile kitabın içeriği hakkında konuşun. Kitabın içinde geçen yeni kelimeleri kullanın; çocuğun bu kelimeleri daha fazla duyması, bu kelimeleri hatırlama ve hatta onları kullanma ihtimalini artırır.

Çocuğunuzun meşgul olabileceği ya da çocuğunuzun günlük hayatından ya da çocuğunuzun öğrenmesi gerektiğini düşündüğünüz kelimeleri içeren kitapları seçin. Diyalog okuma için uygun olduğu düşünülen kitaplar:

- anlamayı destekleyen renkli resimlere sahip olması
- uygun bir uzunlukta olması
- hayali bir hikâye anlatması
- çocuğun yaşına uygun konuları içermesi

Kitabı kısa bir süre içerisinde çocukla birlikte üç ya da dört kez diyalog okuma prensiplerinden yardım alarak ve dil stratejilerini desteklemeye dikkat ederek okuyun.

Referans:

Bleses, Dorthe (2010): Barnets første lærer bor derhjemme, Læsepædagogen nr. 4.

Bylander, Helle & Thomsen, Inge Benn (2008): Sprog og leg. Herning: Specialpædagogisk forlag

Boye, Connie & Kirsten Rasmussen (2011): Små børns sprog og læsning – fra nul til syv år. København: Akademisk forlag

Ebeveynler için daha fazla ilham kaynağı olabilecek malzemeler dil paketinin ana sayfasında yer almaktadır: www.sprogpakken.dk